

- တုပ်ညှင်သွင်ကြာ၊ တာဝတိုင်ညွှဲ။ တိန်တိထင်၊ ဗတီထင်ပြ။ ဂှံထင်ဒေန်ထင်၊ ပြာသာဒ်ထင်ညွှဲ။ ကပ်လဗမြိုက်၊ သဘိုက်တွန်တွေ့။ (လိက်မာယဒေဝိန်) (တွန်တွေ့ = ပင်ကွတ်)
- ဂှံထင်ဒေန်ထင်၊ လျးသွင်ဂိုဖျီ။ ဂှံရတ်ဒေန်ရတ်၊ လျးရတ်ဖျီဖျီ။ ဂှံဒြင်ဒေန်ဒြင်၊ လမှးခွင်ဗွီ။ ဂှံဩန်ဒေန်ဩန်၊ လျးတွန်တွေ့။ ဂှံဒစိတ်သတ်၊ လယးဖှတ်ချီ။ (လိက်မာယဒေဝိန်) (လျးတွန်တွေ့ = လျးကိုလျးနှံရံခွင်။)

(((((((((((((((((((((()))))))))))))))))))

တမူ။ နူ။ လူ။

ပွဲအဘိဓါန်အာဟာလီဒေဂ် ဝေါဟာရ ‘တမူ’ ဝှံ ညးထွးလင် ဒန်ပိုဒ်ကြိယာတဲ ကိုလင်အဓိပ္ပါယ်စါ သတ် v. (1) to be pleased; (2) to be straight, to be straightforward ရ။ ဝေါဟာရ ‘နူ’ ဂှံပွန် ညးကိုလင်အဓိပ္ပါယ် v. to be straight, straightforward, to be opposite ရ။ ‘နူ တပ်’/ ‘နူတပ်တင်’ / ‘နူညွှင်’ တအ်ဂှံလင် ညးကိုလင်အဓိပ္ပါယ် v. to be straight, straightforward ရ။ ဝေါဟာရ ‘လူ’ ဂှံပွန်တုန် ညးကိုလင်အဓိပ္ပါယ် v. to be straight, to be opposite, to straighten, to direct, to be upright, to be just ရ။

ဝေါဟာရပိသတ် ‘တမူ’၊ ‘နူ’၊ ‘လူ’ တအ်ဂှံ မှုလအာအဓိပ္ပါယ်မတုပ်သွတ် မဒ်တ synonyms အိုတ်ရ။ သမ္ဘိလေဝဲလေဝဲမှး မှုအဓိပ္ပါယ် ‘တပ်’/‘တပ်တး’/‘ညွှင်’/‘ညွှင်ညွှင်’/‘ခင်’ ရ။ ‘နူ’ ကောံ ‘လူ’ ဝှံ မွဲဝေါဟာန်မာန် ဆနဲချူအခင်(ဒ)ကို(လ) မတူဟ်အာညိရ။ မွဲအဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘ဖြောင့် သည်’/ ‘ဖြောင့်တန်းသည်’/ ‘ရှေးရှုသည်’/ ‘ဖြောင့်မတ်သည်’/ ‘ရိုးသားသည်’/ ‘သစ္စာစောင့်သိ သည်’ သတ်ဝှံမဒ်ရ။

တမူ

တမူ (၁) — တပ်။ လူ။ နူ။ ခင်။
 ဖြောင့်သည်။ ဖြောင့်တန်းသည်။
to be straight

- ဗောဓိသတ်(ခိုင်)တုန် တူယးဗက် တိတ်အာနူဋ္ဌာန်ဒမံင် တွဟ်နသစသတ်ချ အာစိုပ်ဆုချဂှံ ပြဟ်ပြေဟ်ဟံင်လုပ် “ပွဲကာလလဆောင် လုတအ်ဒက်သွက် လျှုဆုဝှံတဲ မအောင်ဗွန်ဗွန်ခွင်

နွံကိုပရိုက်ဥပဒြ သတ်မှဲ့ဟာ ဟွံမွဲဟာ” သတ်ဝံသိုက်ပိုင်ခြာတု မူးဆုချဟောင် ဒတ်ဒိုင်ရ။ လှတုန် တီဗောဓိသတ်ဟွံလုပ်တီတု လှသိုမဂ္ဂအံဒိုင်ပွဲသွက် နှံသတ်ချတု ဂဗိုတ်ဖျေဂတမုက် ဗောဓိသတ်ရ။ ဗောဓိသတ်တုန် “ချတအံဝံ ဒိုဂတမုက်အဲဟောင်ဒတုဇော် လွှဲဆုချဝံ လှနွံရ” ချပ်တု မဂ္ဂိုင်ဝါ ခါမှတ်မွဲ ညာတ်လှ ညံင်မဟွံညာတ်ကိုပတု “ဟာဆုချ။ မတုတေ ညံင်ညး မဇ္ဇောဝံဖျေကို ဓာမ္မူဟောင် ဖော်တံမပွဲဖျေသတ်ချ လှဟ်ဝံ ဒိုဂတမုက်အဲဟောင် ဖော်မပွဲဖျေ သတ်ချဝံ ဝေ်မဒ်သတ်ဒေတ်ဆု ဖော်ထေံကွေံတု ဖော်လေဝ်ထေံကွေံသတ်ဒေတ်ဆု အဲလေဝ် ထေံကွေံဖော်တု ဇရေင်ဆုသ္မာင် အဲအာဂ္ဂာဲစစ္စအာဟာရ” (ဗောဓိသတ်စိုင်ဂး။) (၅၅၀။ ၉-၂၁။ ပ-၆၇/၆၈။ အစွေံ။) ပွဲမူဗ္ဗာ/ ဘုရားလောင်း(ဆတ်)သည်လည်း စောစောက လျှင် နေရာအရပ်မှထွက်၍ ယမနေသီးတို့ကို စားအံ့ဟုလာလတ်၍ ထိုယမနေပင်ရင်းသို့ အဆောတလျင် မဝင်မူ၍ “ရံခါ လင့်၌နေသောမုဆိုးသည် သစ်ပင်တို့၌ လင့်ဆောက်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ဥပဒ္ဒဝေါသည် ရှိသလော” ဟုစုံစမ်းလျက် အပ၌သာလျှင်ရပ်၏။ မု ဆိုးလည်း ဘုရားလောင်းမလာသည်၏ အဖြစ်ကိုသိ၍ လင့်၌နေ၍လျှင် ယမနေသီးတို့ကို ပစ်၍ပစ်၍ ဘုရားလောင်း၏ရှေ့၌ ကျစေ၏။ ဘုရားလောင်းဆတ်သည် “ဤယမနေသီးတို့ သည် လာ၍ရှေ့၌ ကျကုန်၏။ အထက်၌ မုဆိုးရှိသလော” ဟု အဖန်တလဲလဲ ကြည့်သည် ရှိသော် မုဆိုးကိုမြင်၍ မမြင်သကဲ့သို့ပြု၍ “အိုယမနေပင်၊ ရှေး၌သင်သည် အောက်သို့တွဲ လွဲဆွဲလျက် ဆောင်သကဲ့သို့ ဖြောင့်တန်းစွာလျှင် သစ်သီးတို့ကို ကျစေ၏။ ယခုကား သင် သည် သင်ပင်၏တရားကို စွန့်၏။ ဤသို့သင်သည် သစ်ပင်တရားကိုစွန့်သည်ရှိသော် ငါ လည်း တပါးသောသစ်ပင်ရင်းသို့ကပ်၍ ငါ၏အာဟာရကို ရှာရအံ့” ဟု(ဆို၏။) (၅၅၀။ ပ-၁၀၉/၁၁၀။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ The Bodhisatta (the antelope), too, came abroad early to eat the fruit of that tree; but he was not in too great a hurry to approach it. “For”, thought he to himself, “sometimes these platform-building hunters build themselves platforms in the boughs. Can it be that this can have happened here?” And he halted some way off to reconnoitre. Finding that the Bodhisatta did not approach, the hunter, still seated aloft on his platform, threw fruit down in front of the antelope. Said the latter to himself, “Here’s the fruit coming to meet me; I wonder if there is a hunter up there.” So he looked, and looked, till he caught sight of the hunter in the tree; but feigning not to have seen the man, he shouted, “My worthy tree, hitherto you have been in the habit of letting your fruit fall **straight** to the ground like pendant creeper; but today you have ceased to act like a tree. And therefore, as you have ceased to behave as becomes a tree, I too must change, and look for food beneath another tree.” (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-57/58)

- တွက်ဒိုအံထေတိုန်တု “ဟာခေမီ ညံင်သ္မာ” ခွဲဂးတု ခွဲကိုထေရ်တိုန်ကျိက်ဂြင်တု ဗွဲဓာမ္မူဂ် ခွဲဟွံစောအံ ဗွဲသွပ်သွေဟ်ဂ် ခွဲဖျေဏာတု ခွဲဂရာင်ဂြင်တု ဗဗေင်သ္မာထေရ် တေ့က်ဒ ဇက်တ်ရ။ ဒိုတုပျိုတ်ဂြအာဂ်ဒ်တု စိုပ်ဩင်တု “အာရ” ခွဲဂးတု ခွဲဗက်ဏာကွေံထေရ်ဂ် ရ။ ထေရ်ဂ် သိုလှောင်လှေတ် သိုမတေ့က်ဒဇက်တ်ဂ်ဒ်တု အာစိုပ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၃၇၆။ ဒု-၃၆၂/၃၆၃။ အစွေံ။) ပွဲမူဗ္ဗာ/ ကူးတို့သည်သည် အမျက်ထွက်၍ “အချင်းရဟန်း၊ လာ

လော့” ဟု မထေရ်ကို လှေသို့တင်၍ **မြောင့်ခွာ**မသွားမူ၍ လှေကို အောက်သို့ဆောင်၍ မြစ်၌ လှေကိုလှုပ်၍ ထိုရဟန်း၏သပိတ်သင်္ကန်းကို စွတ်စိုစေ၍ ပင်ပန်းစေ၍ မှောင်မိုက်သောအခါမှ လွှတ်လိုက်၏။ (၅၅၀။ တ-၁၁၆။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအင်္ဂလိက်/ The ferryman angrily, “Come then, Sir Priest,” and took him into the boat: but he steered badly and made the boat ship water, so that the Brother’s robe was wet, and it was dark before he put him on the farther bank. (The Jataka: Vol. III & IV: Book V: p-151)

- ပွဲလိက်ဝင်မန် “အကြိုကမြဲလွီရာဇာဓိရာဇ်” ပွဲမုက်လိက်(၁၈)၇ ညးချူစကာလင် “ခရာတမူ၊ ခရာတမူက်” နွံရ။ ‘ခရာတမူ’ မွဲး၇ ‘ခရာမတပ်’ (ဗတ်ဗွာ-ခရာဖြောင့်/ဖြောင့်သောခရာ)မဒ်တဲ ‘ခရာတမူက်’ မွဲး၇ ‘ခရာမတံက်’ (ဗတ်ဗွာ-ခရာကောက်/ကောက်သောခရာ)မဒ်ရ။

တမူ (၂) - တပ်တး။ ခုသတပ်။ လူသတင်။
မြောင့်မတ်သည့်။ မြောင့်မှန်သည့်။ တရားခေင်သည့်။
to be honest, to be upright, to be guileless,
to be straightforward

- “ဒေဝစိုတ်တမူ” - နွံစိုတ်လူတပ်တး။
- “ဟိုကိုတမူ” - ဟိုကိုဗွဲမလူတပ်တး။
- “စိုတ်တမူ”/“စိုတ်တမူဗွဲခပ်” - စိုတ်မလူတပ်တး။ စိုတ်ဗွဲခပ်။
- “ပဋိပတ်စွတ်တမူ” - ဒေဝတ်မလူစွတ်တပ်တး။

- ညးမိုက်တပညာ မလေပ်**ဒေဝစိုတ်တမူ**တုန်၊ ဒဒ်ထင်စိုန်တုဒြပ်ဟုံတီကို “ထးဝံ့ ရှုဟ်ထင်မွဲ လက်ဟောင်မတန် ဒြပ်ပွဲတဲလို့ကိုမနွံ” **မဟိုကိုတမူ**တဲ၊ ---။ (၅၅၀။ ၉-၃။ ပ-၁၃။ အစွောံ။) (ဒေဝစိုတ်တမူ = ဂိုင်လင်စိုတ်မလူတပ်တး၊ နွံကိုစိုတ်မတပ်တး။/ ဟိုကိုတမူ = ဟိုကိုဗွဲမလူတပ်တး၊ ဟိုကိုအတိုင်မဒ်စွတ်ဥာ။) ဗတ်ဗွာ/ ဖြောင့်မတ်သော ပညာရှိရွဲကုန်သည်သည် ရွှေခွက်ဖြစ်ကြောင်းကို ဥစ္စာပိုင်ရှင်က မသိသော်လည်း “ဤခွက်သည် အဖိုးတစ်သိန်းထိုက်သော ရွှေခွက်ဖြစ်ကြောင်း မိမိလက်၌ ဥစ္စာတစ်ထောင်မျှသာရှိကြောင်း” ဖြောင့်မတ်စွာ အမှန်အတိုင်းပြောပြ၏။ (သုတေသီ)
- “ယုံသေဠိ၊ ဩတြုထိုက်မွဲ မဟုံကိုခပ်ဒေသ မဟုံဝံ့ပွတ်ကိုညး မလေပ်အင်ဒင် ပွဲပရိုက်လောကခပ်ဒစံပြကာ မစိုန်သကိုတ်ကိုခပ်ထိုက် မဟုံဝံ့ထဏေန်စွဲ မ**ဒေဝစိုတ်တမူ** မွဲးကို ဂလာန်မဟုံဝံ့ညွတ်မြဟ် ခေံမဒေတ်ဗက်ဂလာန်တပညာ တြုမွဲကိုဂုန်မဖ်သတ် မဒေဝပ်အဲရ။ တြုသတ် အဲဒိုက်ဗြသိပ်ဂြိပ်ရအံ” ဒေဝတ်ဗြသိရိုက်ဂး။ (၅၅၀။ ၉-၃၅။ ဒု-၃၉၄။ အစွောံ။) ဗတ်ဗွာ/ “အိုသူဌေး၊ အကြင်ကောင်းသောယောကျ်းသည် ဒေသမရို သူတစ်ပါး

အား အမျက်မထွက်တတ် လောကဓံတရားရှစ်ပါးတို့၌လည်း သည်းခံတတ်၏။ ကောင်းမြတ်သောတရားနှင့် ပြည့်စုံ၏။ စဉ်းလဲကောက်ကျစ်ခြင်းမရှိဘဲ ဖြောင့်မတ်သောစိတ်ရှိ၏။ မကြမ်းကြုတ်မရုန်ရင်းသော စကားကိုသာ ဆိုတတ်၏။ ပညာရှိတို့၏စကားကို လိုက်နာကျင့်သုံးတတ်၏။ ဤကဲ့သို့သော ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသောယောကျာ်းကို အကျွန်ုပ်သည် နှစ်သက်၍ မှီဝဲဆည်းကပ်ပါ၏” ဟု သိရိနတ်သမီးဆို၏။ (သုတေသီ) ပွဲမူအင်္ဂလိက်/ “Gentle and friendly, righteous, liberal, Guileless and **honest, upright**, winning, bland, Meek in high place: I tinge his fortunes all, Like waves their hue through ocean that expand.” “To friend or unfriend, better, like or worse, Helper or foe, by dark or open day, Whoso is kind, without harsh word or curse, I am his friend, living or dead, alway. (The Jataka: Vol. III & IV: Book VI: p-167/168) (ဒေဝစိုတ်တမူ = ဖြောင့်မတ်သောစိတ်ရှိသည် = to be honest, to be upright)

- သိုင်ဝွံမင်မွဲတဗွဲခေင် ကောန်တြုက္ခံပွဲတု။ ကောန်တြုသုတ်အိုတ်မွဲဂံ သံဝရဂးယု။ သိုင်တုန်လေဝ် ကောန်တြုမွဲမွဲဂံ ကွတ်မွဲမွဲ ကိုဗတောန်ရ။ အမာတ်အွာကောန်သိုင်သံဝရဂံ ဒ်ဗောဓိသတ် နွံပညာလောန်။ ကောန်သိုင်တုန် နွံကိုဗိတ်တမူဗွဲခေင်။ (၅၅၀။ ၆-၄၆၂။ ၇-၁၂၈။ အစွောံ။) (နွံကိုဗိတ်တမူဗွဲခေင် = ဖြောင့်မှန်သောစိတ်ရှိသော၊ တရားစောင့်သော။)
- (ဝှကျာ်ဟိုဗျိုတ် ကုကောန်သိုင်မဟာပဒုမကုမ္မာတ် သိုင်ကိုအာဂစိုတ်ကွေရ။) ဗြကမ္မောန်မံင်မတံဂံ ခေတ်ဟံပွဲဟံဂလာန်ကကုတ်ဂံတု ခေတ်ညာတ်ကောန်တြုသိုင် မပတုစရဲရပ် မွဲကိုဟိတ်ပတ် မွဲကိုကုန်ရီတပု မွဲကိုဗိတ်တမူဂံတု ခေတ်ညိုန်ညူကောန်သိုင်ဂံတု ဗြကမ္မောန်သိုင်တံညးဂမ္တိုင်ဂံ ခေတ်ဖျေကုဂံတမ်ဇိုင်သိုင်တု ခေတ်ယံအာတ်တအခေါင် ဒြိဒြိသြောန်သြောန်အိုတ်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၄၇၂။ ၇-၁၇၁။ အစွောံ။)
- “ဟဲသုတ်၊ မွဲဗိတ်တမူရောင်၊ မွဲမုက်မဂေါင် ညးမဂပ်ဂပ်ဗိုဒ္ဓောင်ရောင်။ မူဟိုတ်မကျင်ပွဲဂြိုပ်ဝံရော။ အဲကလော်မဒိုင်ဒွဲဝံ သုတ်ဟံတီဟာ။ အဲမညွတ်မြဟ် မရပ်စပျုန်မိုဟ်ရောင်။ မူရတြုမွဲ တီဒတုမြမောင်ကုတ်တု မဂံင်ကျင်ပွဲဋ္ဌာန်အဲဝံသွံရော” ကလော်ဂး။ (၅၅၀။ ၆-၅၁၃။ ၈-၁၆၈/၁၆၉။ အစွောံ။) ပွဲမူဗွာ/ “လုလင်၊ သင်ကား ကြီးသောကိုယ်လည်းရှိ၏။ ဖြောင့်မတ်သောကိုယ်လည်းရှိ၏။ ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော မျက်နှာလည်းရှိ၏။ အဘယ်အရပ်က လာသည်ဖြစ်သနည်း။ တောအရပ်၌ နေသောငါ့ကို သင်မသိသလော။ ကြမ်းကြုတ်စွာသောငါ့ကို လူသားစားဟူ၍ သိပြီးလျက် ချမ်းသာသည်၏အဖြစ်ကို သိသည်ဖြစ်၍ ချမ်းသာကို အလိုရှိလတ်သော အဘယ်သူသည် ဤငါ့နေရာအရပ်သို့ လာရာအံ့နည်း။” (၅၅၀။ ၈တု-၆၄၁။ အစွောံ။) ပွဲမူအင်္ဂလိက်/ On coming up the youth stood in front of the ogre, who then spoke this stanza: “Whence art thou, youth so fair and fine? Knowest thou this forest realm is mine? They hold their lives

but cheap who come Where savage ogres find a home.” (The Jataka: Vol. V & VI: Book XVI: p-16)

- (ဒေဝတပဋိပတ်ညးဗွိက်စွဲ ကောံဒေဝတပဋိပတ်ညးဗွိက်တွပညာ ပှောင်ဒေဝတပဋိပတ်ခါစွဲဝံ တီ တဲ့) ပဋိပတ်လွတ်စွဲလောင် စှော်ပါညင်မဗ္ဗးညိ။ ပဋိပတ်**ဇိတ်တမူ**လောင် မှတ်ဂွဲသီဂိုင်ဒေဝ လောင် ညင်မဗိုန်ညိမိဂူး။ (၅၅၀။ ၈-၃။ ပ-၁၃။ အစွောံ။) ဗတ်ဗျာ/ ကောက်ကျစ်သော ကုန်သည်၏အကျင့်ကို၎င်း ပညာရှိကုန်သည်၏အကျင့်ကို၎င်း သိပြီး၍ ကောက်ကျစ်သောအ ကျင့်ယုတ်ကိုလည်း လွတ်အောင်ရှောင်ကြဉ်နိုင်ပါစေ။ ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်သောအကျင့်မြတ်ကို လည်း မဖြစ်မနေရှာဖွေရယူ သိမ်းဆည်းထားနိုင်ပါစေ။ (သုတေသီ)
- “ယုံသွိုင်ကုန်နဲ့ဒေဝတ၊ ဩခမိမဂျိုက်ပင်တကိုသီလ မဟွဲကိုကိလေသတဏှာ မပအာတ် **ဇိတ်တမူ** မန္တုတ်ကိုနိဗ္ဗာန်ဂုံ ဝံလှောင်တခမိဂုံတဲ စုတိအာနုဝံတဲ မူရတသိုက်မဲ့ မကလိဝံ ညိရော။ ဖိုကုသိုမလှောင်ခမိဂုံ သွိုင်ကုန်ဟိုကိုအဲညိ” သွိုင်ဂး။ (၅၅၀။ ၈-၃၉။ ၃-၄၃။ အစွောံ။) ဗတ်ဗျာ/ “နတ်တို့၏အရှင်ဖြစ်သော သိကြားမင်း၊ အကျင့်သီလနှင့်ပြည့်စုံကုန် သော ကိလေသာတဏှာမရှိကုန်သော ဖြောင့်မှန်သော တရားစောင့်သောစိတ်ရှိကုန်သော နိဗ္ဗာန်ကိုလျှင် ရှေးရှုကုန်သော အကြင်ရဟန်းတို့ကို ရှိခိုးပူဇော်ရသည်ရှိသော် ဤမှစတင်၍ အဘယ်မည်သောချမ်းသာခြင်းကို ရရှိပါအံ့နည်း။ ရဟန်းတို့ကိုရှိခိုးရခြင်း ကောင်းမှုကုသိုလ် ၏အကျိုးကို အကျွန်ုပ်အား ပြောကြားပါလော့။” (သုတေသီ)
- ပှောင်ဂှ်ဂမ္ဘိုင်မကွာ်တြဂှ် ဂှ်ဥဿာမဲ့ မဒ်ဇှော်မကွာ်ဂတဂှ် ဗွဲမန္တုဂှ် ယဝ်ခေံသ္မာမူး ဂှ်ကွက် ဂမ္ဘိုင်ဝုန်ဒင်တံဂှ် ဗွဲမန္တုဂှ် ခေံအာန္တုတ်ကိုရ။ ညင်သင်ဂှ်ကိုရ ပူဂိုမဒ်ဇှော်ညးဂှ် **ဗွဲတမူ**ဗွဲဝင် ဂှ် မဒေဝတရယဝ်သဒ်မူး အိုတ်ကိုမှာဇန်ဂမ္ဘိုင်တံဂှ် **ဗွဲတမူ**ဗွဲဝင်ဂှ် ခေံဒေဝတဗက်အိုတ်ရ။ (၅၅၀။ ၈-၃၃၄။ ၃-၂၄၁/၂၄၂။ အစွောံ။) (ဗွဲတမူ = ဗွဲမဒ်) ပဲ့မူဗျာ/ မြစ်ကိုကူးကုန် သော နွားတို့တွင် ရှေ့ဆောင်နွားလားသည် **မြောင့်ခွာ**အကယ်၍သွားအံ့၊ ရှေ့ဆောင်နွား လားသည် **မြောင့်ခွာ**သွားသည်ရှိသော် ခပ်သိမ်းကုန်သော နွားမတို့သည် **မြောင့်ခွာ**သွား ကုန်၏။ ဤအတူသာလျှင် လူတို့တွင် အကြင်မင်းသည် အမြတ်ဟူ၍ သမုတ်အပ်သည်ဖြစ် ၏။ ထိုမင်းသည် တရားကို အကယ်၍ကျင့်အံ့၊ မင်းမှတပါးကုန်သော သတ္တဝါတို့သည် အ ဘယ်ဆိုဘွယ်ရာရှိအံ့နည်း။ မင်းသည် **တရားစောင့်သည်** အကယ်၍ဖြစ်အံ့၊ အလုံးစုံသော တိုင်းသည် ချမ်းသာစွာအိပ်ရ၏။ (၅၅၀။ ၃-၇၂၀။ ညောင်ကန်။) (ဒေဝတတဗွဲတမူဗွဲဝင် = တရားစောင့်သည်။ ဖြောင့်မှန်စွာကျင့်သည်။) ပဲ့မူအေဂ်လိက်/ But if the bull a course direct should steer, The herd of kine **straight** follow in his rear, So should their chief **to righteous be true**, The common folk injustice will eschew, And through the realm shall holy peace ensue. (The Jataka: Vol. III & IV: Book IV: p-74)

ကွတ်သုဟ်တမူ = ကွတ်သွပ်သွပ်ဒုဒု။

အဖြောင့်အမှန်ဖြစ်သောအတတ်။ ပြောင်းပြန်မဟုတ်သောအတတ်။

ဆန့်ကျင်ဘက်မဟုတ်သောအတတ်။

- “ပွဲယးဂတ ညးဓါကွးကိုအ္စာ ပြိုင်ကွတ်စိင်မွဲး ဒွဲညးသိုက်ဝံဗိုက် ကျင်ဗိုပွဲမုက်ရေင်သိုင်ရ” က္လုဟ်ဂးတု ကိုဗဂေင်ဖံရ။ အာစာတုန်လေဝ် သာ်ဝံဗိုက်ရ။ “ကွးအဲဝံဗိုက်လေဝ် အဲပကတ ကွတ်ကိုဗေဲ အိုတ်ဒိုင်တုရ။ လှဟ်ဝံ ကွတ်တေင် အဲမဒးချပ်ပွန်ရ” ဂးတု အာစာကေတ်စိင် မွဲတု နဗ္ဗတ်မွဲဗတံက် ကွတ်မွဲမဒးတံက် အာစာပကတရ။ ပသိက်ကွတ်မဒးတံက်ရောမွဲး ကွတ် အာရဂးကိုဗေဲ ဒေဲသိုက်ကွဲရ။ သိုက်ရဂးကိုဗေဲ ဒေဲဒတကွဲရ။ ရပ်ရဂးကိုဗေဲ ဒေဲဗ လးကွဲရ။ ဗလးရမွဲး ဒေဲရပ်ရ။ ကွတ်ဒးသံဝံဗိုက် ကွးဟံလေဝ်၊ ကွတ်သွပ်သွပ်ဒုဒု ကွးဟံလေဝ်ရ။ ———၊ ကွးကိုအ္စာတု ကွတ်မသုဟ် ထွးတံက်ညးအိုတ်ရ။ ကွတ်သုဟ် တမူ ကွတ်သုဟ် သိုညးဓါထွးတုရ။ ကွတ်ဒးဟံ ကွတ်ဟံ တိတ်ထွးပွန်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၂၃။ ၁-၆၅၆။ အစွောံ။) (ကွတ်သုဟ်တမူ = ကွတ်သွပ်သွပ်ဒုဒု) ပွဲမုဗ္ဗာ/ “နက်ဖြန်၌ တ ပည့်သည်၎င်း ဆရာသည်၎င်း နှစ်ယောက်ကုန်သောသူတို့သည် ဆင်အတတ်ကို ပြကုန် လတ္တံ့။ မင်းယင်ပြင်၌ စည်းဝေးကုန်၍ ရှုလိုကုန်သောသူတို့သည် ရှုစေကုန်သတည်း” ဟု မင်းသည် စည်လည်စေ၏။ ဆရာသည် “ငါ၏တပည့်သည် ငါ၏ဥပါယ်တမျှ၌ လိမ္မာသည် ၏အဖြစ်ကို မသိလေ” ဟု ဆင်တစီးကိုယူ၍ တညဉ်ခြင်းသာလျှင် ဘောက်ပြန်သောအ တတ်ကို သင်၏။ ထိုဘုရားလောင်းသည် ထိုဆင်ကို သွားလော့ဟုဆိုသည်ရှိသော် နောက် သို့ဆုတ်စိမ့်သောငှာ၊ နောက်သို့ဆုတ်လော့ဟု ဆိုသည်ရှိသော် သွားစိမ့်သောငှာ၊ ရပ်လော့ ဟုဆိုသည်ရှိသော် ဝပ်စိမ့်သောငှာ၊ ဝပ်လော့ဟုဆိုသည်ရှိသော် ရပ်စိမ့်သောငှာ၊ ယူလော့ဟု ဆိုသည်ရှိသော် ထားစိမ့်သောငှာ၊ ထားလော့ဟုဆိုသည်ရှိသော် ယူစိမ့်သောငှာ သင်၍၊ ——— ဆရာတပည့်နှစ်ယောက်တို့သည်လည်း အမျှအတတ်ကို ပြကုန်၏။ တဖန်ဘုရား လောင်းသည် မိမိဆင်ကို ဘောက်ပြန်သောအတတ်ကို ပြစေ၏။ (၅၅၀။ ၃-၃၀၂။ ညောင် ကန်။) ပွဲမုအေင်လိက်/ And the king caused it to be proclaimed, “Tomorrow the master and the pupil will make show together of their skill in managing the elephant. Tomorrow let all that wish to see gather together in the courtyard of the palace, and see it.” “My pupil,” thought the teacher to himself, “does not know all my resources.” So he chose an elephant, and in one night he taught him to do all things awry. He taught him to back when bidden go forward, and to go on when told to back; to lie down when bidden rise, and to rise when bidden lie down; to drop when told to pick up, and to pick up when told to drop. ----- They both showed all their skill. But the Bodhisatta made his elephant reverse orders; ----- (The Jataka: Vol. I & II: Book II: p-154/155)

၈။

၈။ နန္ဒသတပ်။ — ဖြောင့်သည်။ ဖြောင့်တန်းသည်။
to be straight

- ပွေဝံဂှ်ဂမ္ဘိုင် (ဂှ်ဥဿဘ)မအာဂတဂှ် ခေံတဇ္ဇက်မွဲး ဂှ်လက်ကရ်ဂမ္ဘိုင် ခေံအာတဇ္ဇက်ကိုရ။ ဂှ် ဥဿဘဇ္ဇော်ဂတဂှ် ခေံအာနန္ဒသတပ်မွဲး ဂှ်လက်ကရ်ဂမ္ဘိုင်တအ်ဂှ် ဗက်အာနန္ဒသတပ်အိုတ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၃၃၄။ ဒု-၂၄၁။ အစွေံ။) (အာနန္ဒသတပ် = ဖြောင့်တန်းစွာသွားသည် = to go straight)
- “ယံကောန်တြုသ္မိုင်၊ ချင်(ဗာရာဏသီ)ဝံ မူးယံဝံရ။ နူချင်ဝံ ဗုတ်ကွံခါစှော်ယောဇနာ ချင်တက္က သိုဂးယု။ ဝံစိုပ်ချင်ဂှ်ထံပုတုတု ဝံပကင်ရင်ချင်ဂှ်ရ။ ပွဲဒေါဝ်တြုမအာဂှ် ဂြိုပ်မဆိုက်ဒိုင်ရ။ ထေံ ဂြိုပ်ဂှ်တု တြုကွံယောဇနာဂှ် တြုနန္ဒသတပ်ဒိုင်ရ။ အာနူဂှ် ဗုတ်စှ်ယောဇနာပုန်ဂှ် ဒးကန္တာကလော် ဗြတအ်မင်တ်ရ။ ----။” (ပစ္စေဂဗုတ်ဂး။) (၅၅၀။ ၉-၉၆။ ပ-၂၉၇။ အစွေံ။) ပွဲမူဗွာ/ “မင်းသား၊ သင်မင်းသားသည် ဤဗာရာဏသီပြည်၌ မင်းအဖြစ်ကို မရလတ္တံ့။ ဤဗာရာဏသီ ပြည်မှ ယူဇနာတရာရုဏ်ဆယ်ထက်၌ ဂန္ဓာရတိုင်း တက္ကသိုလ်မည်သောပြည်ရှိ၏။ ထိုတက္ကသိုလ် ပြည်သို့သွားခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သည်ရှိသော် ဤနေ့မှ ခုနစ်ရက်မြောက်သောနေ့၌ မင်းအဖြစ်ကို ရ လတ္တံ့။ ခရီးအကြား၌ကား ကြီးစွာသောတောအုပ်၌ ဘေးရန်သည်ရှိ၏။ ထိုတောအုပ်ကိုလျှောက် ၍ သွားသောသူအား ယူဇနာတရာခရီးသည် ရှိ၏။ အဖြောင့်သွားသောသူအား ယူဇနာငါးဆယ် တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ -- ထိုယူဇနာငါးဆယ်သည် ဘီလူးစောင့်သော ကန္တာရမည်၏။ --- -။” (၅၅၀။ ပ-၄၅၀။ ညောင်ကန်။) (တြုနန္ဒသတပ်ဒိုင် = လမ်းခရီးသည် ဖြောင့်တန်းနေ ၏။) ပွဲမူအေဂ်လိက်/ “Prince, you will never come to be king in this city. But in Gandhara, two thousand leagues away, there stands the city of Takkasila. If you can reach that city, in seven days you will become king there. But there is peril on the road thither, in journeying through a great forest. It is double the distance round the forest that it is to pass through it. Ogres have their dwelling therein, -----.” (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-233)
- ကောန်သ္မိုင်တတိယဂှ် ပ္ဍိပ္ပန်၊ “ဗွဲဒိုဟ်တရင်ပလိုတ်ဂှ် တိတ်အာတု ဗွဲမန္တုဂှ်အာတု ညာတ်ကေသ ရာဇာဒိသိုင်မွဲရ။ သစ္စိုဂှ်ညာတ်တု ဒ္ဓဲဂှ်ခွဲချင်တု သီဟပုရ ကိုယုချင်ဂှ်ရ။” (၅၅၀။ ၉-၄၂၂။ ဒု-၅၇၁။ အစွေံ။) ပွဲမူဗွာ/ သုံးယောက်မြောက်သော မင်းသားကိုခေါ်၍ “အမောင်၊ သင်သည် အနောက်တံခါးဖြင့်ထွက်၍ ဖြောင့်စွာသွားသည်ရှိသော် ကေသရရာဇာခြင်သေံကို မြင်လတ္တံ့။ ထို အမှတ်ဖြင့် ထိုအရပ်၌ မြို့တည်၍ နေလော့။ ထိုမြို့သည် သီဟပုရမည်သောမြို့ ဖြစ်လတ္တံ့” ဟုဆို၏။ (၅၅၀။ တ-၄၅၀။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂ်လိက်/ To the third prince he said, “You leave by the west gate and go straight on till you see a maned lion; that will be a sign that you are to lay out a city there and dwell in it: and it shall be called Sihapura.” (The Jataka: Vol. III & IV: Book VIII: p-275)

- “အဲပန်ဒေးရ” (သိုင်)ချပ်တဲ သိုင်ပိတ်ဒြဟတ် ဒြပ်ဗက်ဒြဲရ။ ဗွတ်တြဲမွဲယောဇနာအာစိပ် ထောံ ဗိုလဗးတဲ ဇကုမွဲဟောင်ဒြပ်ဗက်အာ ဒွဲဒွဲကူကီဗောဓိသတ်(ဒြဲ)မဒြပ်အာဂှ် ညှ်ကမ္မိုင်မွဲနွံ ချဲပဲ ၅၂ဒိုင်ပင်ကမ္မိုင်ဂှ် ဗောဓိသတ်(ဒြဲ)ဒိုင်ဒြပ်ပါကွေရ။ သိုင်ဟုံတီ ဒြပ်အာဒွဲကမ္မိုင်ဂှ်တဲ သိုင်ဒ တုံဇော်အာညှ်ကမ္မိုင်ဂှ်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၄၈၃။ ၇-၂၁၇။ အစွောံ။) ပွဲမူဗုာ/ (မင်းသည်) သံလျက် ကိုယုၤၤ “သမင်ဆီးဆောက်ကို ငါလိုက်အံ့” ဟု လျင်မြန်စွာပြေးလေ၏။ ထိုအခါ ထိုသမင်ကို မြင်ၤၤ သုံးယုာဇနာတိုင်တိုင် လိုက်လေ၏။ --- ထိုတောၤၤ သမင်မင်းသွားသော ခရီးၤၤကား အတောင်ခြောက်ဆယ်ရှိသော သစ်ပင်ကြီး၏ အမြစ်ဆွေးပုပ်သော တွင်းသည်ရှိ၏။ ထိုအတောင် ခြောက်ဆယ်ရှိသောတွင်းသည် အတောင်သုံးဆယ် ပမာဏရှိသောရေဖြင့် ပြည့်၏။ မြက်သစ် ရွက်တို့ဖြင့်လည်း ဖုံးလွှမ်း၏။ ထိုသမင်ဆီးဆောက်သည် ရေနံ့နံ့သဖြင့်လျှင် တွင်းကိုသိၤၤ အ တန်ငယ်ဖဲ၏။ မင်းသည်ကား မြောင့်မြောင့်လျှင် သွားသည်ရှိသော် ထိုတွင်းၤၤကျ၏။ (၅၅၀။ ၈၀-၁၉၅။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ Then girding up his loins, on foot, and sword in hand, he (the king) set off at speed crying, “I will catch the stag!” He kept him in sight and chased him for three leagues. The stag plunged into the forest, in plunged the king also. Now in the stag’s way was a pit, a great hole where a tree had rotted away, sixty cubits deep, and full of water to a depth of thirty cubits, yet covered over with weeds. The stag sniffed the smell of the water, and perceiving that it was a pit, swerved aside somewhat from his course. But the king **went straight** on, and fell in. (The Jataka: Vol. III & IV: Book XIII: p-170)
- ဖျုန်ပွဲဖျာဂှ် (ဂူကျာ်)ကိုညးရန်နင်တဲ ပွဲမုက်ရင်သိုင်ဂှ် ကိုဗပ်လပ်ဖျုန်ဂှ်တဲ ဝုတ်ဒိုဟ်ဂှ် ထိုင်ဗိုင် သလောံကွေဇာတဲ ဗွဲလတူဂှ် ပထောင်လပ်ရ။ တမာတ်ဇေံမဂဇိုင် လတူအကာသဂှ် ဇေံညာတ် တဲ ဇေံဇော်စရ။ ဇေံစဖဲလောန် ဇအအံပိတ်တဲ ဇကုဇေံသာအာတဲ ဇေံပပ်တိုန်တဲ ဇေံအာကွေရ။ တမာတ်သမ္မိသမ္မိဟ်မွဲဂှ် ဇအအံတမာတ်သ္မာင်ဂှ် ဇေံစဆိုင်ပွန်တဲ ဇကုဇေံသိုင်တဲ ဇေံပပ်တိုန် ခပ်ဂှ်ဟုံမာန်တဲ ပပ်အာဒွဲဒွဲတဲ ဒေးစုတ်ဇာဂှ်ရ။ ညးဂုံတမာတ်ဂှ်တဲ ညးကေတ်နင်ကိုဂူကျာ်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၅၀၉။ ၈-၁၁၀။ အစွောံ။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ She (the queen) got some dog’s-flesh, and made a heap of it in the palace courtyard. Then she set a snare round it, leaving the way open straight upwards. The vultures seeing it from afar swooped down. But the wise among them noticed that a snare had been set around it; and feeling they were too heavy to rise up straight, they disgorged what they had eaten, and without being caught in the snare rose up and flew away. Others blind with folly devoured the vomit of the first, and being heavy could not get clear away but were caught in the snare. They brought one of the vultures to the queen, ----- . (The Jataka: Vol. III & IV: Book XV: p-300/301) (ပပ်တိုန်ခပ် = to fly straight upwards, to rise up straight/ ပပ်အာဒွဲဒွဲ = to fly straight forwards)

ဇူ။ ဇူသတပ်။ — (တိရစ္ဆာန်) ယဉ်ပါးသည်။ ကောင်းစွာသင်အပ်ပြီးသည်။
(of animals) to be tame, to be good, to be well-trained,
to become good or tame (after being violent)

- (စင်မဟိလာမုခရ် မိင်ဂလာန်မို့တိကွတ်စတံဂ်တု “ဉးကျင်ပွေင်ပွတ်အဲရောင်” ဂးတု ခေံဒြိုဟ် သွတ်အာတု ဂစိုတ်ကျေံဂမာစိင်ဂ်ရ။) ကိုခမိစကိုပိုန် ပွဲရင်စိင်ဂ်တု ခမိတံသိုလ္လန်ရီတပွ လှောင် ရှေ့သော်ရ်ဂ်ဉးသွံဂ် ဂလာန်မုံမေတ္တာကရုဏာ ခမိတံဟိုတု ပွမလှောင်ရှေ့သော်ဉးသွံဂ် ဂလာန်ခ မိတံဟိုဂ် စိင်ဂ် ဝံမိင်ဝံညာတ်တု “ဉးကျင်ပွေင်ပွတ်အဲရ” ဂးတု စိင်ဂ် ဇူသတပ်ခိုဟ်အာရ။ (၅၅၀။ ၉-၂၆။ ၁-၈၅။ အစွောံ။) (“စိင်ဂ် ဇူသတပ်ခိုဟ်အာ” မွးဝံဂ် ပွဲမူဗွာ် “(ထိုဆင် သည်) သီလရှိသည်ဖြစ်၏” ဆဝံပောင်မဂးလဝ်ရ။) ပွဲမူအေင်္ဂလိက်/ Then the Bodhisatta set good men, sages and brahmins, in the stall, and bade them talk of goodness. And they, taking their seats hard by the elephant, spoke as follow, “Neither maltreat nor kill. The good should be long-suffering, loving, and merciful.” Hearing this the elephant thought they must mean this as a lesson for him, and resolved thenceforth to **become good**. And **good he became**. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-68)
- ဗောဓိသတ်(ရသိ) ဝံသတ်ဆုလျှဟ်လွတ်တု ပွဲပယံသွင်တု စစိုပ်အဿမာပိုတ်ရ။ ညာတ်စိင်ဂ် သိုအပေတ်သိုင်ရောင်။ “စိင်ဝံ ဇူသတပ်ဒိုင်ရ။ မူဟိုတ်ဒ်ဟံတီရ” ချပ်တု ပြာပ်အာရောင်စိင်ဂ် ရ။ စိင်ဂ်ညာတ်ရသိတု ပါမံင်ဒိုင်မဒးရးရ။ ဗောဓိသတ်အာရင်သွန်ကမ္ဘိုင်ဂ်တု ညာတ်သိုင်တု “လွဒိုင်ရ သိုင်မပြ” ဂးတု ဒက်တို့န်တု ဒင်ပတိုန်သိုင် (နူကမ္ဘိုင်ဂ်ရ။) (၅၅၀။ ၉-၂၅၉။ ၁-၇၅၀။ အစွောံ။) ပွဲမူဗွာ်/ ဆင်သည်လည်း ကောင်းစွာသင်အပ်သော ဆင်ဖြစ်သောကြောင့် တပါးသို့မသွားမူ၍ မင်းကိုကြည့်လျက်နေ၏။ ဘုရားလောင်းသည် ညချမ်းသောအခါ၌ သစ်သီး ကြီးငယ်တို့ကို ဆောင်ခဲ့၍ လာလတ်သော် ဆင်ကိုမြင်၍ “မင်းလာသည်ဖြစ်လတ္တံ့။ ချပ်မိန်ညို ဝတ်သော ဆင်သည်သာလျှင်ထင်၏။ အကြောင်းအသို့နည်း” ဟု ဆင်၏အနီးသို့သွား၏။ ဆင် သည်လည်း ဘုရားလောင်းလာသောအဖြစ်ကိုသိ၍ တင့်အပ်လျောက်ပတ်သောအရပ်၌ တည်၏။ ဘုရားလောင်းသည် ရေတွင်းကမ်းနားသို့သွား၍ မင်းကိုမြင်၍ “မြတ်သောမင်းကြီး၊ မကြောက် လင့်” ဟုဆို၍ လှေကားကိုဖွဲ့၍ မင်းကိုတက်စေ၍ ---။ (၅၅၀။ ၃-၄၁၈။ ညောင်ကန်။) (ဇူသတပ် = ပွေင်ပွတ်လဝ်ထေက်ဒးရး = ယဉ်ပါးသည်။ ကောင်းစွာသင်အပ်သည်။) ပွဲမူအေင်္ဂ လိက်/ And the elephant, so **well-trained** was he, stood still, waiting for the king. In the evening, the Bodhisatta returned, laden with wild fruits, and espied the elephant. “I suppose,” thought he, “the king is come; but nothing is to be seen save the armed elephant. What’s to do?” And he approached the elephant, which stood and waited for him. He went to the edge of the well, and saw the king at the bottom. “Fear nothing, O king!” he called out; then he placed a ladder, and helped the king out. (The Jataka: Vol. I & II: Book III: p-219)

- ပွဲချင်သာရ၍ တလသို့မွဲ၍ ဒေဝလင်္ဂကျွဲမွဲရ။ ကျွဲ၍ ချေပြာပ်အာပွဲရင်စိင်တဲ ပွဲစးစိင်မွဲမနူတၢ်
 ခေၣ်ဂွံဒိုင်တဲ ခေၣ်အာစုတ်သို့ဗုတ်ပဿ ပွဲစးစိင်ရ။ ခေၣ်ဒြေပ်ဝေင် ပွဲစးစိင်ရ။ စိင်ဂံ နွံကိုသီလခန္တီ
 တဲ ပံၣ်ဂွံထေပုတ်တဲ အေင်ဒုင်ဒိုင် ဟံၣ်ဂွံပမွဲသတ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၂၇၈။ ဒု-၅၄။) ပွဲမူဗ္ဗာ/ သာ
 ဝတ္တိပြည်၌ တဦးသောအမျိုးသားသည် မွေးအပ်သောကျောက်သည် ဆင်တင်းကုပ်သို့သွား၍ သီ
 လရှိသော တရသောဆင်၏ကျောက်ကုန်း၌ ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်၏။ ကျောက်ကုန်း၌ စကြံ
 သွား၏။ ဆင်သည် သီလရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သည်းခံခြင်းဖြင့် အမျက်မထွက်။ (၅၅၀။
 ဒု-၄၉၅ / ၄၉၆။ ညောင်ကန်။) (ဒု။ = နွံကိုသီလခန္တီ = ယဉ်းပါးသည်။ သီလရှိသည်။ သည်း
 ခံတတ်သည်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ At Savatthi, ---, was a tame monkey in a certain
 family; and it ran into the elephant's stable, and perching on the back of a
virtuous elephant, voided excrement, and began to walk up and down. The
 elephant, being both virtuous and patient, did nothing. (The Jataka: Vol. I &
 II: Book III: p-262)

နု။ — ရှေးရှုသည့်။ မျက်နှာမူ၍သွားသည်။
to be facing, to face towards, to set one's face towards

- မင်ဗွဲဂမ္ဘိုင်သ္ဍာင်တေံ ဂွံအောံစန်ဒက်ယိုက်ကေတ်တဲ ကာလမစ် ညာတ်မင်ဗွဲဂံ မသ္ဍိုက်လိုင်ဒိုင်
 နုဇိုင်ဟေင် ထန်ကံစန်မင်ဗွဲဂံ က္လိဗဇုတ်တဲ ညးစံအာရ။ မင်ဗွဲလျှဟ်ဂံ ဒလိုက်က္လိဇိုတ်မတ်
 သိုမမ္မဲဒိုင်သ္ဍိုက် ဒွါန်တိုန်ဆုဗလဲ ရပ်ကွာင်မွဲ ဗလဲဖျေံမနူကီုဇကု တဲဝးပကပ်အာတဲ မုဟ်ကွာင်ဗ
 လဲမသိဟ်ဂံ ထဍုဟ်တိုန်ပွန် ဒုအံဒးမတ် မတ်လိုအာ တဲမွဲရပ်လပ်မတ် တဲမွဲဝးကွာင်ဗလဲထမ္မေက်
 ပွဲဖျေံတဲ စေံကွာင်နုဆု၊ ---။ (၅၅၀။ ၉-၇၁။ ပ-၂၂၂/၂၂၃။ အစွေံ။) ပွဲမူဗ္ဗာ/ ဤလုလင်
 မှ တပါးကုန်သော လုလင်တို့သည် ထင်းစည်းတို့ကို ဖွဲ့ကုန်၍ ယူ၍သွားသည်ရှိသော် ထိုအိပ်
 ပျော်သောလုလင်ကို ခြေဖြင့်ကျောက်၍ နှိုးပြီးလျှင် သွား၏။ ပျင်းရိသောလုလင်သည် ထလတ်၍
 မျက်စိတို့ကိုသုတ်ပြီးလျှင် အိပ်ချင်ခြင်းမပြေသည်သာလျှင်ဖြစ်၍ ရေခံတက်ပင်သို့တက်ပြီးလျှင်
 သစ်ခက်တို့ကိုကိုင်၍ မိမိသို့ရှေ့ရှုငင်၍ ချိုးသည်ရှိသော် ကျိုး၍ထွက်ပေါ်သော အစွန်းဖြင့် မိမိ
 ၏မျက်စိကိုဖောက်၍ လက်တဘက်ဖြင့် မျက်စိကိုပိတ်၍ လက်တဘက်ဖြင့် စိုသောထင်းတို့ကို
 ချိုး၍ သစ်ပင်မှသက်ပြီးလျှင်၊ ---။ (၅၅၀။ ပ-၃၂၄။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ All
 the other young brahmins were on their way home with their wood tied up
 in faggots, when they came upon the sleeper. Having kicked him in the back
 till he awoke, they left him and went their way. He sprang to his feet, and
 rubbed his eyes for a time. Then, still half asleep, he began to climb the tree.
 But one branch, which he was tugging at, snapped off short; and, as it
 sprang up, the end struck him in the eye. Clapping one hand over his
 wounded eye, he gathered green boughs with the other. Then climbing
 down, -----. (The Jataka: Vol. I & II: Book I:173)
- (ကောန်သိုင်း၊ ငြုံ၊ ကွို၊ တွေက်) အိုတ်သတ်ပန် ဟီအာပွဲဆုဂံ စိုပ်သုဗတံ စိုပ်ဋ္ဌာန်မနူကီုဘာ
 ကူသိ၊ ကူသိမိင်ပါင်ယွံကောန်သိုင်းတဲ ပြာပ်စေံအာပွဲဂင် နကရူဏာ ဟံင်ပွဲနုနင်သတ်ပန်ဂံ၊ --

—။ (၅၅၀။ ၉-၇၃။ ၀-၂၃။ အစွောံ။) (စိုပ်ဋ္ဌာန်မဒ္ဒကုတ်ဘာဏ္ဍသိ = စိုပ်ဋ္ဌာန်စေတီဘာဏ္ဍသိ၊ စိုပ်ဋ္ဌာန်တဝ်ကုတ်ဘာဏ္ဍသိ။)

- “ဟာဲမသိုက်ပို၊ ပြောဟိတ်အဲမွဲ လဟိုတ်ိုင် ယံသ္တာတ်တ၊ ယံရမဟိုတ်ိုန်မွဲး အခေါင်ညးသ္တာင်မ သောံဟိုတ်ိုန်မွဲရ။ သကုတ်တေပှောပ် ပွဲပိုင်ပြောဟိတ်မွဲး မွဲးသွမာန်ညိဟာ” သိုင်သွာန်။ “အဲဒိုက်သွ ဒိုရအံ” လွေန်ဂး။ သိုင်ကုတ်ကေတ်လွေန်ဂ် ပွဲနန်ဇကုတဲ ကိုဒိုင်လဝ်ပွဲဇနိုက်ဂ် ကိုပထောင်လဝ် မ န္ဒုထမောင်ဇနိုက်ဂ်တဲ ကိုညးလဝ်ဒမံင်ပြောဟိတ်ဂ်ရ။ --- ပွဲကာလပြောဟိတ်ပံက်ပိုင်ဂ် လွေန်ဂ်ရပ်အိက်ဇွဲ တေပှောပ်ဏာပွဲနပိုင် စွတ်စွတ်ကာလမပံက်ပိုင်ဂ် တေပှောပ်ဏာအိက်ဇွဲ ဒိုဒိုက်အံတဲ ---။ (၅၅၀။ ၉-၁၀၇။ ၀-၂၃။ အစွောံ။) ပွဲမူဗွာ/ “ငါတို့၏အထံ၌ တ ယောက်သော စကားများသောပုဏ္ဏားသည် ရှိ၏။ ထိုပုဏ္ဏား၏ အသံမရှိသည်ကို ပြုအံ့သောငှာ တတ်နိုင်လတ္တံ့လော” ဟု(မင်းသည်)မေး၍ “အရှင်မင်းကြီး၊ တကွမ်းစား အတိုင်းအရှည်ရှိကုန် သော ဆိတ်ချေးတို့ကို ရကုန်သည်ရှိသော် တတ်နိုင်လတ္တံ့” ဟု(ငဆွံ့သည်)ဆို၏။ မင်းသည် သူဆွံ့ကို နန်းတော်သို့ဆောင်၍ တင်းတိမ်တွင်း၌နေစေ၍ တင်းတိမ်မှ အပေါက်ဖောက်၍ ပုဏ္ဏား၏နေရာကို အပေါက်သို့ ရှေ့ရှုခင်းစေ၍၊ ----- ထိုအခါ သူဆွံ့သည် တင်းတိမ်ပေါက် ဖြင့် တလုံးတလုံးသော ဆိတ်ချေးကို တောင်း၌သွင်းသကဲ့သို့ ပုဏ္ဏား၏အာစောက်၌လျှင် ချ၏။ (၅၅၀။ ၀-၄၈၄။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ (The King) said to the cripple, “I have a very talkative chaplain. Do you think you could stop his talking?” “Yes, sire, -- if I had a peashooter full of dry goat’s dung,” said the cripple. Then the King had him taken to the palace and set with a peashooter full of dry goat’s dung behind a curtain with a slit in it, **facing** the chaplain’s seat. ----- Hereon the cripple shot the pellets of goat’s dung one by one, like flies, through the slit in the curtain right into the chaplain’s gullet. (The Jataka: Vol. I & II: Book I: p-250)

- ပွဲကာလဂ် ဂစေံဇေံမွဲဂ် သာ်ဝံ့ဇေံဟို “ပွဲတဲတြုဂ်ဝံ့ဂ် ထဝ်လီုကသာပ်နံ့၊ ထဝ်ဂ်ပိုင်ကေတ်တဲ ဇကု ဇေံဂ် ဂစိုတ်ကွေံရ” သာ်ဝံ့ဇေံတြုဟိုတဲ ဇွဲမဒ္ဒကုတ်ဘာဏ္ဍသိအံဂ် ဇေံပဝ်အာရ။ လဟိုဂစေံဇေံဂ် မင်ဗွဲဟံတီတဲ “ဂစေံမုဂ်ဝံ ဇိုန်ကိုတသိုက်ကုအဲရောင်” ဂးတဲ ပင်တဲလွှောင်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၂၇၉။ ၃-၅၇/၅၈။ အစွောံ။) ပွဲမူဗွာ/ ထိုအခါ တခုသောခေါက်ရှာငှက်သည် “ယောကျာ်း ၏လက်၌ အသပြာတထောင်ရှိ၏။ ဤယောကျာ်းကိုသတ်၍ အသပြာကို ယူကုန်လော့” ဟုမြည် လျက် ခိုးသူတို့သို့ ရှေးရှုပျံ၏။ လုလင်သည် ထိုခေါက်ရှာငှက် ပြုသောအကြောင်းကို မသိ၍ “ဤငှက်ကား မင်္ဂလာငှက်တည်း။ ယခုငါ့အား မင်္ဂလာဖြစ်လတ္တံ့” ဟုကြံ၍ “အရှင်မြည်လော့၊ အရှင်မြည်လော့” ဟုဆို၍ လက်အုပ်ချီ၏။ (၅၅၀။ ၃-၅၀၀။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ And a crane flew **towards** the robbers, crying out - “Here’s a man with a thousand pieces in his hand! Kill him, and take them!” The young fellow did not know what it was doing, so he thought, “Good luck! Here’s a lucky bird! Now there is a good omen for me.” He saluted respectfully, crying, “Give voice, give voice, my lord!” (The Jataka: Vol. I & II: Book III: p-265)

- ဗမ္မသင်္ခံဂုဏ် နှံ့ပွဲကာလမွဲတူ ရံဝံ့ချပ်ရ။ “ကြက်ခြံအဲဝံ့ အိုတ်အာတု ဗွဲကြံဝံ့ လူအာရသွံ။ ကြာခြံအဲပွဲသိုဟံ့အိုတ်ဏီဂံ အဲဒးအာချင်သုဝဏ္ဏာဘုံ နကိုကွင်တု ခြံရတ်တအံဂံ အဲပျိုက်နင်ညိ ခိုတ်ရောင်” ချပ်တု ဗမ္မသင်္ခံဂု နှံ့ဗဒ်ကွင်မွဲတု ပျိုက်ဗပင်မွဲတု “လအံအဲမကလောင်စိုပ်ဂံ ဒါန်ဝတ်အဲ လွက်သုတ် ပွဲဒိုင်လှိုန်ညိ” ရံဝံ့ဗမ္မသင်္ခံဗကန်လင်ကိုသမ္ဘာဇကုတု တွဲဗျိုင်ကေတ် သွံအံသွးဇကုတု ဖုန်ကေတ်ကိုင်တု လိုန်ကေတ်ဇနပ်တု ပယာံတူကတ်ဇဝ်ဂံ နူတိတ်အာ သွေဟ်ကွင်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၄၄၂။ ၃-၆၆၅။ အစွောံ။) ပွဲမူဗွာ/ ထိုသင်္ခံပုဏ္ဏားသည် တစ်နေ့သ ဌ် ကြံ၏။ အဘယ်သို့ကြံသနည်းဟူမူကား “ငါသည် အိမ်၌ ဥစ္စာကုန်သည်ရှိသော် အလူပေး ခြင်းငှာ မတတ်နိုင်လတ္တံ့။ ထို့ကြောင့် ဥစ္စာမကုန်မီလျှင် သဘောံဖြင့် သုဝဏ္ဏာမိသို့သွား၍ ဥစ္စာကိုဆောင်အံ့” ဤသို့ကြံ၏။ ကြံပြီး၍ လှေကိုပြုပြင်ပြီးလျှင် ဥစ္စာဖြင့်ပြည့်စုံစေ၍ သားမ ယားကိုခေါ်ပြီးလျှင် “အကြင်မျှလောက် ငါသည်လာအံ့၊ ထိုမျှလောက် ငါ၏လူမြဝတ်ကို မပြတ် စေမူ၍ လူနှင့်ကြကုန်လော့” ဟုဆို၍ ကျန်အမှုလုပ်တို့ဖြင့် ခြံရံလျက် ထီးကိုဆောင်း၍ ဖိနပ် ကိုစီးလျက် မွန်းတည့်သောအခါ၌ ပဋုသဘောံဆိပ်သို့ ရှေးရှုသွား၏။ (၅၅၀။ တ-၆၀၄။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေဂံလိက်/ One day he thought to himself, “My store of wealth once gone, I shall have nothing to give. Whiles it is still unexhausted I will take ship, and sail for the Gold Country, whence I will bring back wealth.” So he caused a ship to be built; filled it with merchandise; and said he, as he bade farewell to wife and child, “Until I come again, see that you make no stay in distributing of alms.” This said, he took up his sunshade, donned his shoes, and with his servants about him, **setting his face towards** the seaport, at midday he departed. (The Jataka: Vol. III & IV: Book X: p-10)

နူ။ ခိုတ်နူ — ချီးသားသည့်။ ဖြောင့်မတ်သည့်။ ဖြောင့်မှန်သည့်။
to be honest, to be naive, to be loyal, to be faithful

- ညးမွဲတုပွဲယသပတ်ပိုန်တို့ဝါရ၊ ညးမွဲဇကုမွဲအနာထစိုန်ဒ် (သွာဂလံဂံ)ဟံ့ဇိုမုက်၊ ညင်လတ်သွဒ ကေဝ် မဒတ်လူဒ်ဒိုင် အကြာဝတ္ထုဓါမတုဂံ၊ ခိုတ်နူဒိုင်အကြာညးဓါဝံ ပဗိုဇိုဒိုင်လှိုန်တု ပတု သမ္မိ တပွဲဋ္ဌာန်ပွေဟ်ညး လွဇိုမုက်ညိ။ ဝံဇောံသွး ညာတ်သီဖိုတု ခိုတ်ကိုနူဇေဗိုန်ညိ။ (၅၅၀။ ၉-၇၈။ ပ-၂၅၅။ အစွောံ။) ဗတ်ဗွာ/ သူတစ်ယောက်က စည်းစိမ်အခြံအရံအကျော်အစောနှင့် ပြည့်စုံ၏။ သူတစ်ယောက်သည်မူကား တစ်ကိုယ်တည်း အထီးကျန်လျက် အဆုံးစွန်ဒုက္ခရောက် နေ၏။ သို့လင့်ကစား (ထိုဆတ္တာသည်သည်) မျက်နှာမလိုက်မူ၍ ချိန်ခွင်လျှာသည် နှစ်ခုသော ဝတ္ထုတို့၏အကြား၌ တည့်မတ်မှန်ကန်စွာ ရပ်တည်သကဲ့သို့ ထိုနှစ်ယောက်ကုန်သော သူတို့၏ အကြား၌ ဖြောင့်မှန်သောစိတ် ထားရှိသည်ကို အစဉ်စံပြုဆင်ခြင်၍ အသိတရားရှိသော သူတစ် ပါးတို့ယုံကြည်ရာအရပ်၌ တည်သောသူမည်သည်ကား မျက်နှာမလိုက်ပါလေနှင့်။ အခြံအရံကိုရ ၍၎င်း တံစိုးလာတ်လာဘကိုမြင်၍၎င်း စိတ်ကိုဖြောင့်မှန်ခိုင်မြဲစွာ ထားပါလေ။ (သုတေသီ)
- “ယံခမိ၊ မာတုဂါမုးဂံ ညံဟံ့ဂြင်ဂုန်ညး ညံဂြိုဟ်ကိုမိတ်ရောင်။ ညံဂြိုင်စွဲဥပျယ်ရောင်။ တု ပညာတမ္ဘာတေံ ဆီကွင်စိုန်ကိုဖြသင်ကို နိုကိုလမျို စိုန်ညးဇိုန်ကိုညံကိုလေဝ် ဖြံမနူကုဇကု ဟံ့

ကလိဝံ” (ကျပ်တြဲဂး။) (၅၅၀။ ၆-၁၉၃။ ၁-၅၄၁။ အစွောံ။) (ဖြဲမဒူကံကု = ဖြဲမုသစ္စ ကံကု) ပဲ့မုဗ္ဗာ/ “ရဟန်း၊ မိန်းမမည်သည်ကား ကျေးဇူးကိုမသိတတ်၊ အဆွေခင်ပွန်းကို ပြစ်မှားတတ်၏။ မာယာများ၏။ ရှေးပညာရှိတို့သည် မိမိ၏လက်ယာပုဆစ်ဒူးသွေးကို သောက်စေကုန်၍ ဇီဝိတဒါနတိုင်အောင် ပေးကုန်သော်လည်း မိန်းမ၏စိတ်ကို မရဘူးကုန်။” (၅၅၀။ ၃-၁၆၁။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မုအေဂံလိက်/ “Brother, womankind are all ungrateful and treacherous; wise men of old were even so stupid as to give the blood from their own right knee for them to drink, and made them presents all their life long, and yet did not win their hearts.” (The Jataka: Vol. I & II: Book II: p-81)

- ပွမဝိစညးဂ်တုန် ညးမဒူလောန်မဲ့ စကျင်နူဂြိုပ် ကေတ်နင်ဗ္ဗဲဒမ်မဲ့ စိုပ်ဒေဝိတြဲဇော်သုင်ဉ် ဗတဲဒမ်ဂ် စွံလပ်ပဲ့သြင်ရ။ တြဲလဗင်သုရာမဲ့ ဆိုဒးဗတဲဂ် ဂိုင်ကေတ်တဲ စွံလပ်ပဲ့ကွဲဂ်တဲ တွဟ်နဟံဉ်တဲ ဇော်အာရ။ တြဲညးဗုဂ် တိုန်ကျင်ဟံဉ်ညာတ်ဗ္ဗဲဒမ် ကေမစွံလပ်ဂ်တဲ ဂှဲတဲဒိုဟ်တဲဒိုဟ်ဏာအ်ရ။ တြဲလဗင်သုရာဂ် ညာတ်ညးဗုဂ်တဲ ရဲဝံသုးရ။ “ဟဲညးဗု၊ မူဝတ္ထုမဲ့မဂှဲဂ်ရော။ “အဲဂှဲဗတဲဒမ်အဲ၊ ဒွဲဏာအ်အဲမစွံလပ်ရောင်” ညးဗုဂး။ “ဟဲတြဲသမ္ဘိဒမ္မ၊ မဟံတိဟာ။ ဗတဲဒမ်မူးဝံ ပဲ့ဇရောင်သြင်ကြင် ညးစွံလပ်ခဲဂ် ခဲဒြေပ်ဒ်အာရ။ မူပမဂှဲဒိုင်ဏီရော” လဗင်သုရာဂး။ တြဲဗုဂ် ဟိုတ်ခဲဟံဉ်မဲ့ကိပတိဘာန်တဲ “ညင်လဗင်သုရာမဟိုဂ် ဒ်ကော့ရ” ဂးတဲ စူးအာရ။ (၅၅၀။ ၆-၄၄၀။ ၃-၆၆၁။ အစွောံ။) (ပဲ့မုဗ္ဗာကို ပဲ့မုအေဂံလိက်ကို ပိုဒ်ဂလာန်သတ်ဏာအ် ဟံမဲ့ရ။) (ညးမဒူလောန်မဲ့ = ရိုးလွန်းသူ၊ အလွန်းသူ = a naïve person/ ဝိစ = လှည့်စားသည်။/ ဗတဲဒမ် = ဗတဲဗ္ဗဲ၊ ဗတဲပျိုင်ပျိုင်။)
- “ယံဇန်၊ အဲဒိုက်မဒ်ကောန်ဖြဲသိုင်မိတ်ထိုရောင်။ အဲဒိုက်ကောန်စိုတ်ဝီယဲ တွသိုအဲမဲ့ကေရ။ အဲဒိုက်ဖြဲဒူကီတုသိုရောင်အံ။ ယပ်ရဲအဲဟံဉ်စိုပ်အဿမာပိုတ်မူး တွသိုအဲ သွးအေင်အဟာရ က်ဒိုင်ရအံ။ တွအဲဗလးအဲဒိုက်ဖြဲညိရအံ” သွတ်ဖြဲ(သမ္ဘုလာ ဒိုင်ဂုန်ကလော်ဇန်ဂ်ရ။) (၅၅၀။ ၆-၅၁၉။ ၈-၂၄၃။ အစွောံ။) (ဒူကီတုသို = မိုန်တဲသစ္စပဲ့တြဲတြဲသို = သစ္စာရှိသည်။ သစ္စာစောင့်သည်။ = to be faithful, to be loyal)
- “အဲသိုင်နာ် ကသပ်မလိုအာဂ်ဒ်တဲ ရဲမဒ်အာစိုန်ပြဲမာန်သိုင်သွပ်ကို ညင်သတ်ဂ်ကိုရ ဟိုတ်မဟံဉ်မင်မဲ့ဟဲဟံဉ်ကုတဲ ဟဲဟံဉ်ကုတဲ မဒးဟိုစကိုညးတဲ ဗွဲပရဟ်ဟောင် ဘဲပရိုက်ဂ် မဒးကျွဲဒ်ကုအဲရ။ ဂမိုအစေလကဂ် ဂမိုပြဲရ ဂမိုမဒေတ်လုန်ရီရ ဂမိုမမင်မဲ့ပင်စိုတ်ကာယရဂးတဲ အဲဟံဉ်ချပ်စံစတ်ဗစာရဏာတဲ အဲမပွေဟ်ညးမဒ်ဂမိုမဒူဗ္ဗဲတဲ အဲမဒးဟဲဟဲ မဒးဒက်မိတ် မဒးပြာပ်အာသီကီတဲ အဲမဟိုစဟဲဟဲအဲရောင်။ ဟိုတ်အဲပွေဟ်ညးတဲ ပဲ့ဂမ္ဘိုတ်မသက္ကုစွဲစွဲဂ်ဒ်တဲ အဲမဒးယံတ်သွံ” ရဲဝံသိုင်နာ်ဂတေဝ်ယံတ်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၅၁၈။ ၈-၂၂၉။ အစွောံ။) ဗတ်ဗ္ဗာ/ “ငါနဂါးမင်းသည် ကား အကြံပျက်စီးသည်ဖြစ်၍ ဂဠုန်မင်း၏အစိုးရသောအဖြစ်သို့ ရောက်ရသကဲ့သို့ ထို့အတူလျှင် မိမိ၏လျှိုဝှက်အပ်သောကိစ္စကို မစောင့်ရှောက်၍ မိမိ၏လျှိုဝှက်ချက်ကို သူတစ်ပါးအား ပြောပြမိသောကြောင့် လျင်မြန်စွာလျှင် ငါ့အား ဘေးအန္တရာယ်သည် ရောက်၏။ အစေလက

တက္ကတွန်းသည် ရဟန်းမြတ်ဖြစ်၏။ ဣန္ဒြေစောင့်စည်းသောရဟန်းဖြစ်၏။ ကိုယ်နှုတ်နှလုံးတို့ကို စောင့်စည်းသောရဟန်းဖြစ်၏ဟု ငါသည်ထင်မှတ်၍ မစုံစမ်းမဆင်ခြင်မူ၍ ဖြောင့်မှန်သော တရားစောင့်သောရဟန်းဖြစ်၏ဟု ယုံကြည်လျက် ပေါင်းဖော်မှီဝဲ အဆွေခင်ပွန်းဖွဲ့ကာ ချဉ်းကပ်ခစား၍ မိမိ၏လျှို့ဝှက်အပ်သောစကားကို ပြောပြလိုက်မိ၏။ ငါသည် သူတစ်ပါးကို ယုံကြည်မိခြင်းကြောင့် ကိုးကွယ်ရာမဲ့သော သေခြင်းသို့ရောက်သည်ဖြစ်၍ အထီးတည်းငိုရပြီတကား” ဟု နဂါးမင်းသည် ငိုကြွေးမြည်တမ်းလေ၏။ (သုတေသီ) (ဂမ္မိဒန္တစူတ် = ဖြောင့်မတ်သောရဟန်း။ ဖြောင့်မှန်သောရဟန်း။ ကိုယ်ကျင့်သီလရှိသောရဟန်း။ = an honest and truthful ascetic)

လှူ

ဝေါဟာရ ‘လှူ’ ဝုံဏအိန် တုပ်သွဟ်ဒ်မဲ့ကိဝေါဟာရ ‘ဒ္ဓါ’ မထွေးလဝ်ဗွဲလတူဝုံရ။ အဲဟုံညာတ် တွေ့မဲ့သ်ရ။ ပယိုဂ်ဥဒါဟိုရ်ဗွဲသွဝ်ဝုံတအိန် သြဝ်လူတ်စီစတ်ရံင်ညိ။

- နွံပွဲကာလမဲ့တူ သိုင်တိတ်ဝေင်ဥဒါန် အာစိပ်ဒြသိုက် ကောန်ဇုာ်ဂမ္တိုင် ဖေက်စမြိုင်သိုင် ခြေပ်ဒ်အာအိုတ်ရ။ လှေန်သိုကွီသွတ် ပွဲဇရေင်ဒြသိုက် သတိက်ဒိုင်ရ။ သိုင်စိပ်လှူကိုတုံဒြသိုက် လုပ်အာသွပ်ဒြရ။ (၅၅၀။ ၉-၁၀၇။ ၁-၂၃။ အစော့။) (လှူကိုတုံဒြသိုက် = ဝေင်ကိုတုံဒြသိုက်)
- “ယုံသိုင်မပြု၊ ယျာအဲဒ်ဒ်သိုင်ဣန် မစိုန်ပြမာန်သွဝ်စါ ပြာကတ်တအလုံသွဝ်တာဝတီရ။ ခမီဝုံဒ်ဒ်ညးမပြလောန် နန္ဒိဟ်ဒေဝတ်ဣန်မြိုင်ရောင်။ ညးမယွင်ရင်လဝ် အရဟတ္တမဂ် အရဟတ္တဖိုရောင်။ ယျာဂကူညးဒ် အဲသိုင်ဣန်ကို မရာတ်ကို ဖွဲပိုညးမယုတ် ညံင်အဲကိုတူအဲဒ် ယျာဂကူညးဒ် ဟုံဂပ်ဂပ်စပ်ယျာရောင်မရာတ်။ ယုံမရာတ်၊ ညးခမီတအိဝုံ ညးဟုံကိုကိလေသတဏှာ ညးမ္တိုင်မလှူကိုစိဗ္ဗာန်ရောင်။ ---” သိုင်ဣန်ဂး။ (၅၅၀။ ၉-၂၉၁။ ၃-၄၃၂။ အစော့။) ပွဲမူဗျာ/ “မင်းမြတ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်သို၊ ရောက်ကုန်ပြီးသော အဋ္ဌဂီကမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို၊ မြောဒ်ဒ္ဓါရောက်ကုန်ပြီးသော ဝိသုဒ္ဓိနတ်တို့၏အမည်၊ အနွယ်ကို ဥပပတ္တိနတ်တို့သည် မယူကုန်။ ငါသည်လည်း ငါ၏အမည်ကို သင့်အားဆိုအံ့။ ငါသည် တာဝတိံသာနတ်တို့ကို အစိုးရသော သိကြားသည်ဖြစ်၏။” (၅၅၀။ တ-၂၁၈။ ညောင်ကန်။) (မ္တိုင်တရ်မလှူကိုစိဗ္ဗာန် = နိဗ္ဗာန်သိုဝင်ရန် ဖြောင့်တန်းသောခရီးရှိသည်၊ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုသည်။) ပွဲမူအေင်လိက်/ The Sakka answered, “Great king, priests are in the place of teacher; therefore it is not right that I should utter his name: but I will tell you my own name,” so he spoke the second stanza: -- “Gods do not tell the lineage and the name Of saints devout and perfect in the way: As for myself, my title I proclaim, Sakka, the lord whom thirty gods obey.” (The Jataka: Vol. III & IV: Book VI: p-190)

- “ယုံကောက်အဲ မစမိန်ပြမာန်ဇန်ဂမ္ဘိုင်၊ ဩဗြဲမဲ့ မရင်တလင်မဇိုန်ကိုဒတဲမြမောင် တြံတုသိုက် အလုံဂတာဇမ္ဘဒိပ်ဝံ့ဂံ သောံသိုင်သန်သွံကောန်။ ဖြဲမ့နီတီလူပွဲတွဲသိုက်လေဝ်ကို သိုင်သောံ သန်။ ဝူကျပ်သမ္ဘူလာဝံ့ဂံ မ့စိုတ်မချိန် ပွဲမရှုတ်ကောန်ရောင်။ မ့ကိုသီလဝတ်ရောင်။ မ့ ကိုသစ္စဝါဒီ မဂံကသီကျောံ တုအံပဏ္ဍာကွပ် သွာဏ္ဍန်ရောင်သွံကောန်။ ---။” (၅၅၀။ ၆-၅၁၉။ ၈-၂၅၂/၂၅၃။ အစောံ။) ဗတ်ဗာ/ “လူများကိုအစိုးရသော သားတော်မင်းမြတ်၊ လင်ယောကျာ်း၏အကျိုးစီးပွားကို ဆောင်ကြဉ်းပေးသော မိန်းမမည်သည်ကို ဇမ္ဘဒိပ်ကျွန်း အလုံး၌ အလွန်ရခဲ၏။ လင်ယောကျာ်း၌ ဖြောင့်မှန်ရိုးသားသောစိတ်ရှိသော မိန်းမမည်သည် လည်း အလွန်ရခဲ၏။ သမ္ဘူလမိဖုရားသည်ကား သားတော်မင်းမြတ်၌ နူးညံ့ပျော့ပျောင်း သောစိတ်ရှိ၏။ အကျင့်သီလနှင့်ပြည့်စုံ၏။ သစ္စာစောင့်သိ၍ သိကြားမင်း၏ ပဏ္ဍာကမ္မလာ ကျောက်ဖျာကို တုန်လှုပ်စေနိုင်သော မိန်းမဖြစ်၏။” (သုတေသီ)
- ပိုက်ပွာန်ကလေင်စံ တြဲမ္ဘောံလှိုင်၊ သိုင်တရာဗညာစွံစိုတ်စွဲ ဟိုကိုသိုင်ဝါရေဝ်ရောင် “ဟိုတ်သဟာံအဲမကျောံကျင် သတြဲဂလိုင်ဝံ့ အဲမဂံဇူး၊ သရဲသဟာံအဲ သိုဇကုသဟာံအဲ လေဝ်ကို ကိုအဲသောံဗစဖာပ် ညံင်ဖဲသ္မိညိက္ခာ” ဂးရ။ သိုင်ဝါရေဝ်ရောင် သလှေ့နီတီလူ ခိုအံမံင်ဒွဲဂံရ။ (အကြိကမြဲလွီရာဇာဓိရာဇ်။ ၁၆။) ပွဲမုဗာ/ ဇေယျာခေါင်တွင် စခန်းချစဉ် တရဖျားက အကောက်ကြံလို၍ ဥပါယ်ဖြင့် “အဆွေတော် ဝါရီရူမင်းနှင့် အဆွေတော်၏သူ ရဲများက ကူညီ၍ ဤမျှကျွန်ုပ်အောင်မြင်နိုင်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဆွေတော်နှင့် သူရဲကောင်း များကို ကျွန်ုပ်ပြုစုညံ့ခံကျွေးမွေးလိုပါသည်။ မဟာမိတ်ကြီးအဖြစ် ကျွန်ုပ်တို့မင်းနှစ်ပါး အောင်ပွဲခံ၍ ပျော်ရွှင်စေလိုပါသည်” ဟုဆို၏။ ဝါရီရူမင်းလည်း တရဖျားကိုယုံကြည်ပြီး ဇေတနာကောဠိဖြင့် ဆိုသည်ဟုမှတ်သဖြင့် ယင်းစခန်းတွင်ပင် တပ်ချ၍ စောင့်နေလေ၏။ (ရာဇာဓိရာဇ်အရေးတော်ပုံကျမ်း။ ၃၀/၃၁။ နိုင်ပန်းလှ။)
- ချင်မတ္တမဂ် ကိုသိုင်ပြာပ်ကွာင်စ၊ ချင်မတ်လမ္ဘီ ချိုင်လွန်ဖေန် ချင်ကြေဝ်တံဂ် ရဲကေတ်အ မာစ်သေနာပတိ ဒွဲမလူမ္ဘဲသဇာတ်တဲ ခါန်စွဲလဝ် ကိုမင်မဲ့သွပ်သွေးချင်ကွာန်တဲ တုညးရာဇာ ဓိရာဇ် နက်ပွာန်ဇက်ကလေင်စရ။ (အကြိကမြဲလွီရာဇာဓိရာဇ်။ ၁၀၇။) (လူပွဲသစာ = သစ္စာစောင့်သိသည်။ ကျိန်ဆိုထားသောသစ္စာ၌ ဖြောင့်မှန်စွာတည်သည်။)
- ပွဲချင်မံင်မလ ခါန်စွဲလဝ် ခိုက်မလူကိုတွက် ကိုမင်မဲ့လဝ် မံင်ဗွတ်ခါတဲ တုညးရာဇာဓိရာဇ် ဇက်အာချင်ပသီ။ (အကြိကမြဲလွီရာဇာဓိရာဇ်။ ၁၁၈။) (ခိုက်မလူကိုတွဲ = သခင်အား သစ္စာစောင့်သိသောကျွန်)
- သိုင်ဗြာဇူလောဝ်ပွဲပွန် “ဗမာဒလှယ်ဝံ ဇူဇူရဟာ။ လှိုင်ဒ လှိုင်အောင်ဗဒး ကွပ်ဒိုင်ဂံရော ဟံတီ။ ခေဒဒဇူဇူဂံ ခိုတ်သန်ရ။ လှိုင်ဒ လှိုင်သိုစိင်ချေ လးမုန်ပွာန်ကွပ်မံင်ပွဲဂြိုပ်ဒ်တဲ ကျပ်ဂမုိုင်မသဲကျောံအာ အသြင်အဗင်ဟံမဲ့ ခေတိတ်ဗက်ဗတိုက်ကျပ်ဂမုိုင် ဗွဲကြဲဟံဝါတ်အာ

ရဟာ။ စကာသရဲမဲခိုက်ချေတအ် အာကြတ်သွင်ရံင်ညိကွာ။” တှည်းမိင် သိုင်ဖြာဇ္ဇမ္မိင် တှည်းခိုအ်ဒိုင်။ (အကြိုကဖြာလ္လိရာဇာဓိရာဇ်။ ၁၇၃။) (လှူလှူ = ရိုးရိုးသားသား) ဗတ်ဗွာ/ သမိန်ဖြာဇ္ဇလျှောက်တင်သည်မှာ “ယရုဗမာတို့ဆုတ်ခွါသည်မှာ ရိုးရိုးသားသားပင်လော။ အချို့ပြေး၍ အချို့တော၌ ပုန်းကွယ်ခိုအောင်းနေသလောမသိ။ ရိုးရိုးသားသားဆုတ်ခွါသော် ကား ကောင်း၏။ အချို့သာပြေး၍ အချို့ပုန်းအောင်းနေသည်ဆိုလျှင် အကာအကွယ်မဲ့စွာ သူ့ရှင်ကူးတော်မူသည်ကို သူတို့ထွက်တိုက်လာပါလျှင် အရေးတော်မခက်ချေသလော။ မြင်း စီးသူရဲတွေကို လိုက်ကြည့်စေလေဦး” ဟုသမိန်ဖြာဇ္ဇလျှောက်တင်သော် သူ့ရှင်ရပ်တော်မူ၏။ (သုတေသီ)

((((((((((((((((((((())))))))))))))))))

‘ပြဋ္ဌာ’/‘ပြဒ္ဒညာ’ ကေုာံ ‘ပြဿာ’/‘ပြဿနာ’

- အဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘ပြဿနာ’ (problem) နှ် ဗွဲတာသာမန် ‘ပြဒ္ဒညာ’ လေဝ်ဟံံသေင် ‘ပြဿာ’ လေဝ်ဟံံသေင်ရ။
- ဝေါဟာရမန်၏ ‘ပြဒ္ဒညာ’ ကို ‘ပြဿာ’ နှ် အဓိပ္ပါယ်တုပ်ညှဟ်တဲ မှုအဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ ‘မေးခွန်း’ (question) ဧရေင်။

- (၁) အဓိပ္ပါယ်ဝေါဟာရဗွာ ‘ပြဿနာ’ အဓိပ္ပါယ်အေင်လိက် (problem) နှ် ကောန်မန်ပိုဟိုဗျူစကာကွၢ် ဝေါဟာရမန် ‘ပြဋ္ဌာ’/‘ပြဒ္ဒညာ’ ရ။ ပွမဟိုဗျူစကာတ ‘ပြဋ္ဌာ’/‘ပြဒ္ဒညာ’ ဗွဲအဓိပ္ပါယ်သတ်ဏ်တဲ ဗွတ်မှာဒိုင်ဧရေင် တှပညာလိက်မန်ပို မပ္ပံအ္စွာဧွေင်ဒ်ကံတာနဲပါန် လှတအ် ထံက်ထွေးသောင်ကလေးကွၢ်ရ။
- (၂) ဝေါဟာရမန် ‘ပြဋ္ဌာ’/‘ပြဒ္ဒညာ’ နှ် ဝံအဓိပ္ပါယ် ‘ပညာ’ (wisdom) ဧရေင်ဂေး။ ဝေါဟာရ ‘ပြဋ္ဌာ’/‘ပြဒ္ဒညာ’ နှ် မန်ပိုကေတ်လဝ်နုသံင်သကြိတ်တဲ ဝေါဟာရ ‘ပညာ’ နှ် မန်ပိုကေတ်လဝ်နုပါဠိတဲ အဓိပ္ပါယ်တမ်မူလဧညဲ တုပ်ညှးသွအ်ဂေး။
- (၃) ဝေါဟာရမန်ပိုတြေံ ‘ပြဿာ’ ဝံဧရေင် အဓိပ္ပါယ်တုပ်ကိုဝေါဟာရဗွာ ‘ပြဿနာ’ (problem) ဧရေင်ဂေး။ ဝေါဟာရဗွာ ‘ပြဿနာ’ ကေုာံဝေါဟာရမန် ‘ပြဿာ’ နှ် ဗွဲတမ်မူလဧညဲတုပ် ဧွေင်ကွၢ်နုသံင်သကြိတ်ဧရေင်ဂေး။

ဒေးဟိုလညာတ်အဲမူး ပွတ်တင်ပိတင်ဗွဲလ္လှံဝံ့ ဝင်(၁)ကေုာံဝင်(၂) နှ် ညှတဲဒေးပေင်ရ။ ဒူဒဲ ဗွတ်ဒိုင် နှ် သွက်ပိုဒေးပလေဝ်အာဧရေင်မူးဂ်လေဝ် အဲဒင်တဲကွၢ်ပိုကွဲပေင်ရ။ ဆဂး တင်မရနက်ကို (၃) နှ် ဧညဲဟံံသေင်ကွေးဏီ ထဲဒိုင်ဏီဧရေင် အဲညာတ်ကေတ်ရ။ ပိုဧညဲထဲဒိုင် ကွာအဲဟံံပိုဏီထွေးဏီ